

קידוש במקום סעודה

רב דניאל שטיין

א. גמ' פסחים (קו.) - תנו רבנן זכור את יום השבת לקדשו זוכרהו על היין.

ב. גמ' פסחים (ק:קא.) - אותם בני אדם שקידשו בבית הכנסת, אמר רב יין לא יצאו ידי קידוש יצאו, ושמואל אמר אף ידי קידוש לא יצאו, אלא לרב למה ליה לקדושי בביתה, כדי להוציא בניו ובני ביתו, ושמואל למה לי לקדושי בני כנישתא, לאפוקי אורחים ידי חובתן, דאכלו ושתו וגנו בני כנישתא, ואזדא שמואל לטעמיה, דאמר שמואל אין קידוש אלא במקום סעודה. [רשב"ם (שם) - אף ידי קידוש לא יצאו. כדפרשינן טעמיה לקמיה אין קידוש אלא במקום סעודה דכתיב (ישעיה נח) וקראת לשבת עונג במקום שאתה קורא לשבת כלומר קרייה דקידוש שם תהא עונג ומדרש הוא].

ג. רא"ש פסחים (פ"י סי' ה') - ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל אין קידוש אלא במקום סעודה דכתיב וקראת לשבת עונג במקום עונג שם תהא קריאה וכו' וכיון דהלכתא כשמואל המקדש בביהכ"ס אי ליכא אורחין נראה דהוי ברכה לבטלה וכו', והר' יונה פירש דאינה ברכה לבטלה דהא דאמרינן דאין קידוש אלא במקום סעודה היינו מדרבנן ואסמכוהו רבנן אקראי וקראת לשבת עונג, ועיקר הקידוש מה"ת הוא דכתיב זכרהו על היין בכניסה, הלכך כיון שיש בני אדם שאינם יודעים לקדש נהגו לקדש בביהכ"ס כדי שיצאו ידי קידוש מה"ת.

ד. מרדכי (פר' ערבי פסחים) - וכתב מור"ם דהמקדש בבהכ"נ לא ישתה וה"ר שמואל היה אומר בשם השר מקוצי דמותר המקדש לשתות וכו' ולא חשיב כשותה קודם קידוש וכו' ומ"מ נהגו העולם להחמיר על עצמם שלא לשתות עד שמקדשין במקום סעודתן.

ה. שו"ע (סי' רס"ט) - נוהגין לקדש בבהכ"נ, ואין למקדש לטעום מיין הקידוש אלא מטעומו לקטן דאין קידוש אלא במקום סעודה, ומעיקרא לא נתקן אלא בשביל אורחים דאכלי ושתי בני כנישתא, להוציאם י"ח, ועכשיו אע"ג דלא אכלי אורחים בני כנישתא לא בטלה התקנה, זהו טעם המקומות שנהגו לקדש בבהכ"נ. אבל יותר טוב להנהיג שלא לקדש בבהכ"נ.

ו. מכילתא דרשב"י (פר' יתרו כ', ח') - זכור את יום השבת לקדשו וכו', דבר אחר, לקדשו במה אתה מקדשו, במאכל ובמסקה ובכסות נקיה שלא תהא סעודתך של שבת כסעודת החול ולא עטיפתך שלשבת כעטיפתך בחול. ומנין שאפלו עני לא יהא מאכלו של שבת כמאכלו של חול ועשיר לא יהא מאכלו של שבת כמאכל החול ת"ל זכור את יום השבת לקדשו.

ז. שו"ע (סי' רע"א סע' י"ב) - אחר שקידש על כוס נוטל ידיו ומברך ענט"י וכו' [משנ"ב (שם) - ולא קודם כדי שלא יפסיק בהקידוש בין ענט"י להמוציא וכו']. הגה: וי"א דלכתחלה יש ליטול ידיו קודם הקידוש ולקדש על היין וכן המנהג פשוט במדינות אלו ואין לשנות וכו'.

ח. שו"ע (סי' רע"א סע' י') - ואומר ויכלו מעומד [משנ"ב (שם) - שהוא עדות על בריאת שמים וארץ ועדות בעיני מעומד וכו'] ואח"כ אומר בפ"ג ואח"כ קידוש. הגה: ויכול לעמוד בשעת הקידוש, ויותר טוב לישב, [משנ"ב (שם) - דבכי האי גוונא מקרי טפי קידוש במקום סעודה כיון שיושב במקום סעודתו בעת הקידוש וכן הסכים בבאור הגר"א ומטעם אחר דכיון שאחד פוטר חברו בעיני קביעות שיקבעו יחד וכישיבה מקרי קביעות וכנ"ל בסימן קס"ז ולפי דבריו גם השומעים צריכין לישב וטוב ליזהר בזה לכתחלה וכו'] ונוהגים לישב אף בשעה שאומר ויכלו, רק כשמתחילין עומדין קצת לכבוד השם כי מתחילין יום הששי ויכלו השמים ונרמז השם בר"ת.

ט. שו"ע (סי' רע"ג סע' ה') - כתבו הגאונים הא דאין קידוש אלא במקום סעודה, אפי' אכל דבר מועט, או שתה כוס יין שחייב עליו ברכה, יצא ידי קידוש במקום סעודה וגומר סעודתו במקום אחר. ודוקא אכל לחם או שתה יין, אבל אכל פירות, לא. [מג"א (ס"ק י"א) - מ"מ נ"ל דבאוכל מיני תרגימ' מה' מינים יצא דהא עכ"פ חשיבי טפי לסעודת שבת מיין]. [ט"ז (ס"ק ד') - אלא דק' א"כ כל קידוש לא יצטרך להיות במקום סעודה דהא צריך לשתות מלא לוגמיו כדלעיל, וע"כ נראה דה"ק אחר שטעם כוס של קידוש כשיעור, ששתה פעם שנית כשיעור שחייב עליו ברכה אחרונה דומיא דאכל דבר מועט דנקט]. [בה"ל (שם) ד"ה כתבו - ובספר מעשה רב כתב שהגר"א אף בקידוש היום לא היה מקדש אלא במקום סעודה גמורה ולא מיני תרגימא או יין].

י. תוס' פסחים (שם) ד"ה טעומו מידי - נראה דהיינו טעמת לחם כדאמרינן בפ"ג דשבועות (דף כב: כב) כדאמרי אינשי ניטעום מידי ואולי ואכלי ושתו ואם מועיל מיני תרגימא להשלים ג' סעודות שבת כמו בסוכה היינו דוקא בסעודה שלישית אבל לא בסעודת ערבית ושחרית שהם עיקר כבוד שבת.

יא. גמ' פסחים (קא.) - אמר להו רב ענן בר תחליפא זימנין סגיאיין הוה קאימנא קמיה דשמואל, ונחית מאיגרא לארעא, והדר מקדש.

יב. שלטי הגיבורים לפסחים (שם) בשם הריא"ז - וכן אם היה רוצה לאכול מיני מגדים בבית אחד ועוד היה רוצה לאכול עיקר סעודתו בבית אחד מקדש במקום שאוכל אכילה ראשונה וא"צ לקדש במקום סעודה השניה לפי שכל סעודת שבת חשובה היא ואפילו סעודת עראי סעודת קבע היא נחשבת בשבת ויצא בקידוש הראשון, ועל הסעודה השניה מברך בפה"ג ואח"כ אוכל סעודתו כדרך שעושה בסעודת היום.

יג. גמ' ביצה (לד:) - ותנן נמי המעביר תאנים בחצרו לקצות בניו ובני ביתו אוכלין מהן עראי, ופטורים, בעא מניה רבא מרב נחמן שבת מהו שתקבע מוקצה למעשר בדבר שלא נגמרה מלאכתו, מי אמרינן כיון דכתיב וקראת לשבת ענג קבעה, ואפילו בדבר שלא נגמרה מלאכתו, או דלמא בדבר שנגמרה מלאכתו קבעה, בדבר שלא נגמרה מלאכתו לא קבעה, אמר ליה שבת קובעת בין בדבר שנגמרה מלאכתו בין בדבר שלא נגמרה מלאכתו.

יד. משנ"ב (סי' רע"ג ס"ק כ"ו) - והנה בשלטי גבורים כתב דאף בפירות די דכל סעודת שבת נחשבת קבע אך דעת הטור ושו"ע עיקר אך אם חלש לבו קצת ואין לו עתה מחמשת המינים לסעוד אחר הכוס דעת איזה אחרונים דיש לסמוך על הש"ג.